

Müftülere Nikah Kıyma Yetkisi Verilmesi Sonrasında Türk İnsanınin Nikaha Bakış Açısı

Ahmet BAYRAKTAR*

Öz Kur'an'da insanoğlunun eşi ile var edildiği, erkek-kadın birlikteliğinin fitri olduğu birçok yerde vurgulanmaktadır. Bu birlikteliğin her safhasında tarafların hukukunun çiğnenmemesi gerektiği emredilir ve uyulacak kurallar birçok ayette ifade edilir. Osmanlı'da dini kurallara göre akdedilen ve bozulan nikah, cumhuriyet Türkiye'sinde akdetme yetkisi belediyelere, fesih ve talak (boşama) yetkisi de mahkemelere verilmiştir. Resmi nikah-imam nikahı ismiyle kısmen sağlanan uyuşma yakın zamanda müftülere verilecek nikah kıyma yetkisi ile Türkiye'de aile ve evlilik ilişkilerinin yeni bir boyuta taşınacağı düşünülmektedir. Çalışmamızda, bu düzenlemenin Türk toplumunda nasıl karşılık bulabileceğine dair görüşlerimiz ifadeye gayret edilmiştir.

Anahtar kelimeler: Akit, nikah, evlilik, medeni hukuk, imam nikahı

The Controversy about Civil Marriages in Turkey after the Law Allowing to Muftis to Register Marriages

Abstract That mankind came into being with its peer and the relationship's inheritance between man and woman is pointed out for many times in Quran. In every phase of this togetherness, it is ordered that the right's of the peers mustn't be contravened by one another and the rules which must be followed are stated in many verses in Quran. The marriage used to be contracted or broken off according to religious rules in the Ottoman State, however in Turkish Republic, the authorization for marriage was given to municipalities and the authorization for divorce was given to courts. It is considered that family and marriage relations will be moved to a new dimension in Turkey with the permission given by the Grand National Turkish Assembly to the Presidency of Religious Affairs for the registration of marriage contract. In our work, we express our views on how this regulation can respond in the Turkish society.

Keywords: Family, contract, code civil, marriage, religious wedding

* Anadolu İlahiyat Akademisi. ankarailahiyat@gmail.com

Giriş

Çalışmamız, TBMM’de kanun tasarısı iken ve kanunlaştıktan sonra da büyük tartışmalara sebep olan, müftülere nikah akdi tescili yetkisi veren kanunun¹ Türk toplumunun nikah ve aile kurumuna bakış açısına yapacağı etkileri tespit, tahmin ve tahlili amaçlamaktadır. Bilindiği üzere nikah akdini tespit, takip ve tahkim hukukun, dolayısıyla da devletin ya da en azından insan üzerinde otoritesi kabul edilen bir kurumun (din, töre, örf) kontrolündedir.

Çalışmamızda öncelikle insan ve aile kurumunun zemini özetle anlatılacak sonrasında günümüze gelene dek nikah ve aile ilişkilerine kısaca değinilecek, Türk aile yapısının evlilik ve nikah algısının son dönemlerdeki fiili ve hukuki durumu tespit edilecek ve son olarak yeni düzenlemenin bu algıyı nasıl bir evrilmeye sevk edeceği yorumlanmaya çalışılacaktır.

Nikah ve aile hukukuna dair yapılmış çalışmalar ve yazılmış eserler hayli bir yekun tutmaktadır. Bu açıdan malumu ilama sebebiyet verecek bir malumat-furuşluk tercih edilmeyecektir. Çalışmanın temel gayesi olan müftülerin nikah akdi tescil yetkisine yoğunlaşılacaktır.

İnsan ve Aile

Kur’an, ilk insanı, ailesi ile anar.² Âdem ve eşi aynı kaderi paylaşmış, mutluluk ve cezalarını birlikte deneyimlemişlerdir. Yaratılıştaki ayrık tasnif edilmeyen erkek ve kadın, görev ve fitrat itibarıyla farklılaştırılmış, her birine fitratına uygun sosyal roller biçilmiştir. Erkek kaslı ve güçlü olduğu, dış dünyanın risklerine ve tehlikelerine karşı direnebildiği ve kazandıklarını ailesine harcadığı için kadınların yöneticisi olduğu ayette belirtilmiştir.³ Bu ifade hem erkeğin varoluşsal özelliklerine hem de zaman, kültür ve şartlara göre değişebilecek özelliklerine vurgu yapmaktadır.

Güç kullanma, yönetimde irade gösterme, teşebbüs gücü, korkusuzluk, erkeğin doğuştan sahip olduğu, hayatın idame ve iâşesinde kadına üstünlük sağlayan özellikleri gibi algı ve yoruma müsaittir. Tarihi tecrübe de bunu teyid etmektedir.⁴ Fakat Kur’an’da zikredildiği haliyle “فضل الله بعضهم على بعض” mutlak bir ontolojik konumu değil, soyu devam ettirmede erkek fitratının avantajlarını dile getirmektedir. Dönemin şartlarında bu ayırım, kadına zulüm derecesine vardiirilmiş; kadının güzellik, letafet gibi fitri özellikleri birer finansal getiri ve rant aracına dönüştürülmüştür. Bugün ayette bahsedilen üstünlük ibresi kadın lehine dengelenmiş gibi görünmektedir. Feminizm, liberalizm, hümanizm gibi akımlar günümüzde kadının erkekle eşitlenmesi, kadının özgürleştirildiği iddialarında kısmen haklı olsa da erkekle eşitlenen kadının, ka-

dınısı değil erkeksi özellikleri öne çıkarılmış rekabetçi, savaşan, “erkeksi” kadın olduğu durumunu da göz ardı etmememiz gerekir. Bugün ontolojik üstünlük bazı noktalarda kadına atfedilse de kadının fitri özellikleri yine piyasanın baskısı, arz-talep dengeleri gereği para getirmediği için önemsenmeyen ve değersiz birer mahiyet olarak cahiliyeden daha düşük konuma itilmiştir.

Malını aile için harcamanın ailede riyaset sebebi olarak sunulması dönemin sosyal, kültürel ve iktisadi yapısını yansıtmaktadır. Bu veriler çerçevesinde, erkeğin kadın üzerinde söz sahibi, yönetici gibi üstte konumlandırılmış yapısının mutlak ve akidevi bir hüküm değil, zaman ve şartlara göre şekillenebilecek kültürel bir tespit olduğunu söyleyebiliriz.⁵

Erkek ve kadının birbirine bağlı ve birlikte olması insan fitratının gereğidir. Sağlıklı bir aile içinde yetişmeyen insanların hem sosyal hem de iç psikolojisinin sağlıklı gelişmeyeceği tespit edilmiştir.⁶ Aile müessesesinin nasıl kurulacağı konusunu genellikle örfe bırakan ayetler, kadının hakkını belirleyen hüküm ve kuralları bizzat koymuş, cahiliyenin aile kurumuna ait iyi uygulamalarını ıslah edip müesseseleştirmiş, haksız uygulamaları da reddetmiştir.⁷

1. İslam Öncesinde Nikah ve Aile

Yahudilik, şeri hükümleri tanzim edilmiş ilk semavi din olması nedeniyle, ilk dönem İslam hükümleri ve öncesinin inanç ve yaşamında etkin olmuştur. Örneğin, babanın neredeyse tanrılaştırılmış sınırsız otoritesinin kaynağı Yahudiliğin bazı dini pratikleri babanın riyasetinde yapılmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Bu durum baba figürünü meşruiyeti tanrıdan gelen bir güç figürü olarak algılanmasında ve bu algının kökleşmesinde önemli bir rol oynamıştır.⁸ Yahudi ataerkilliği ilerleyen zamanlarda Arap coğrafyasını da etkilemiş, İslam fıkhnının teşekkülünde de ataerkillik sosyal icma ile dinin sınırlarına alınmıştır.⁹

Cahiliye olarak anılan İslam öncesi Arap toplumunda aile, bugünkü manada müesses, bireylerin paylaşım esasına dayanan, her birinin kendi rollerini üstlendiği, dini mahiyette bir kurum mahiyeti kazanmamıştır. Aile büyüğünün reisliğini yaptığı kalabalık bir topluluğun içinde eşler büyük ailenin iradesiz bir üyesi konumundaydı.¹⁰ Sadece Araplarda değil bütün bir dünyada kadın olmak insanlığın bir alt derecesine mensubiyet anlamına gelmekte, çoğunlukla bir deve ile kadın arasında fark gözetilmemektedir.¹¹ Bu kurlsız ve keyfi anlayışın neticesi olarak erkek, babası öldüğünde üvey annesinin üzerine elbisesini atarak onu nikahladığını söyleyebiliyor ve sonra isterse kadını kendine alıyor isterse başkasına devredebiliyordu.¹²

Herhangi bir hukuki varlığı olmayan kadın, evlenirken irade ve tercihi dikkate alınmayan, velisi onu kiminle evlendirirse onunla evlenmek zorunda olan, sosyal bir nesneden öteye geçemiyordu. Sosyal görevleri belli ve ötesi için imkân ve izni olmayan kadın, evin idaresinden, işlerinden sorumlu, kabilenin reisi konumundaki yaşlı kişinin karısının komutasında kabile içi hiyerarşisi belirlenmiş, namusu canından daha önemli bir varlıktı.

Evlenirken kendisine mehir ya da başka bir isimle herhangi bir para verilse dahi velisi o parayı alabiliyor kadın buna itiraz edemiyordu. Şafii'nin velinin rızası olmaksızın akdedilen nikahı geçersiz saymasının¹³ ardında da bu kültürel zemini görmek mümkündür.

İslam öncesi Türklerin evliliklerinde ataerkil unsurlara rastlamak mümkündür. Mehir uygulamasına benzetilebilecek “kalın” ismiyle kadına ödenen evlilik bedeli, kadının aşiretin malı gibi algılanmasına neden olmuş ve bu nedenle eşi ölen bir kadınla erkeğin üvey evladı ya da kardeşi evlenmiştir. Kalın bedelinin ağır olması, erkeğin aşiret üyelerinin topluca ödemesi nedeniyle kadının aşirette kalması ve malının dışarıya kaçırılmaması amacıyla matuf Levirat ismi verilen bu evlilik bugün de görülebilmektedir.¹⁴ Bazı kırsal bölgelerde bu evlilik normal kabul edilebildiği gibi bazı yörelerde “kardeşinin karısında gözü varmış” algısının yayılmasına ve bu evliliği yapan kişiye kamusal baskıya neden olabilmektedir.

2. Osmanlı'da Nikah ve Aile

Osmanlı devrinde Anadolu, Türk töresi ve İslam aile hukuku hükümlerinin bir arada yaşandığı bir toplumdur. İslam hukukunun amir hükümleri Osmanlı'da şeri hukuk olarak geçerli ve hukuki işlemler şer'i sicillerde kayıt altına alınmıştır. Bununla beraber şartların gerektirdiği bazı hallerde padişah emirleri örfî hukuk namıyla yürürlüğe koyulmuştur.¹⁵ Eski Türk toplumunun örfî uygulaması olan “kalın”, İslam'ın mehir uygulamasıyla devam etmiş fakat işlevsel açıdan mehir bedelinin kadının şahsına değil velisine kalmıştır.¹⁶

Genel Arap tavrının aksine Osmanlı'da çok eşlilik nadiren rastlanan ve çocuk ve erkek çocuk olmaması nedeniyle kullanılan bir ruhsat olduğu göze çarpmaktadır.¹⁷ Bu durum yabancı gözlemciler tarafından da teyit edilmiştir.

“Çok karılılık yoktur. Herhalde bu işi denemiş, dert ve masrafa neden olduğunu anlayıp vazgeçmişler. Boşanma pek görülüyor. Çünkü boşanırken erkek para ve eşya veriyor ve kız çocuk anaya kalıyor”.¹⁸

Bilindiği üzere mehir, müeccel ve muaccel olmak üzere iki türdür. Müeccel mehir, belirlenecek bir müddet zarfında kadına verilmesi gereken, muaccel

mehir ise evlilik ve nikah akdi esnasında kadına teslim edilen nakdi ya da aynı bedeldir. Gezginin ifadelerinde bahsedilen *boşanırken verilen para*, mehr-i müeccel'i tasvir etmektedir.¹⁹

Osmanlı için dikkat çeken bir başka husus ise evlilikte alınan mehir bedellerinin aşırı şişmesi ve evlenen erkeklere zorluk çıkarması sebebiyle Osmanlı devletinin bu bedellere müdahale edebilmesidir.²⁰ Buradan anlamaktayız ki, evlilik kurumu tarafların hür iradeleriyle gerçekleştirdikleri akit olmasıyla bireysel olduğu kadar, tamamen şahısların sırf kendileri tarafından yönlendirilmeyecekleri kamusal boyutu da haizdir. Ayrıca devletin kimi zaman kamusal maslahat gereği bireyin iradesini kısıtlayabileceğine bu uygulama örnek oluşturmaktadır.

3. Medeni Kanunun Kabulü Sonrasında Nikah ve Aile

Osmanlı Devleti'nin son dönemi aynı zamanda batı tarzı kurum ve değerlere öykünmenin de tarihidir.²¹ III. Selim ile başlayan ve Tanzimat ile devam eden batılılaşma hamleleri cumhuriyetin ilanı ile zirve yapmıştır. Osmanlı Devleti'nde şeri hukuk mecelle ile batılı bir şekle büründürülmeye çalışılsa da Cumhuriyet iradesi bütün kanunları batıdan ithal ederek devletin işleyişini her yönüyle yeniden tesis etmiştir.

Devlet nezdinde kusursuz gibi görünen bu işleyiş, halkın uyduğu ve uyguladığı örfi hukukta tam bir karşılık bulamamıştır. Bu nedenle daha önce devletin muhatap olduğu çifte hukuk²² garabeti bu kez halk için söz konusu olmuş, insanlar evlenirken ve boşanırken hem İslami diyebileceğimiz örfi hükümler hem de Medeni Kanun'un kurallarıyla muhatap olmuşlardır.

İmam nikahı ya da dini nikah ismi verilen uygulama bu çift başlılığın neticesidir. İnsanlar evlenirken, devletin kıydığı nikahın dinen geçersiz olacağı, sadece bu nikahla evlenen kişilerin ilişkiye girmesi durumunda zina işleyeceği telkini ile batılılaşmasına gayret edilen Türk toplumunun İslami köklerine bağlı kalması amaçlanmıştır. Hukukun erişim alanından çıkartılan nikah kurumunu devletin onayına sunmak bazı bölgelerde "dinsizlik" telakki edilmiş ve bu nedenle kadınların evlilikten doğan hakları dini duyguların istismarıyla ilga edilebilmiştir.²³

Çok partili hayata geçiş, nispi demokratikleşme hareketleri ve İslamcı²⁴ olarak nitelenen toplumun hatırı sayılır bir kesiminin imam nikahı üzerine bir ideoloji tesis etme gayreti bu uygulamayı günümüze kadar devam ettirmiştir.

4. Diyanetin Nikah Tescil Yetkisi ve Türk Toplumuna Muhtemel Etkileri

Cahiliye toplumunda da var olan uygulamalardan olan kadına mehir vererek onu nikahlama ve karşılıklı bir hukuka sahip olma anlayışı İslam tarafından benimsenmiş ve devam ettirilmiş, tarafların menfaat ve hukuklarına aykırı olan diğer nikah şekilleri reddedilmiştir.²⁵ Zamanla devletlerin kurumsallaşması ve halkların göçebelikten iskana geçmesi sosyal ilişkilere devletin daha fazla nüfuzunu da neticelendirmiştir. Hukukun devlet erkini kullanması nedeniyle örfün mutlak hakimiyeti zayıflamış ve büyük yerleşim yerlerinde önemli ölçüde silinebilmiştir. Dini kurallar dünya ve ahirette mutlak güç olduğuna inanılan Allah'ın buyruklarına dayanmasından dolayı, devletler dinin toplum üzerindeki etkisini kolayca sonlandıramamıştır. İmam nikahının günümüzde hala işlevsel olmasının önemli bir nedeni de kanaatimizce budur.

Bir kadınla nikahsız ilişki (zina) İslam'da en ağır suçlardan sayılmıştır. Kişi yaptığı günaha tövbe etmediğinde ahirette süresiz azap göreceği ifade edilmiş,²⁶ dünyevi ceza olarak da yüz değnek vurulması emredilmiştir.²⁷ Toplumun namus kavramına verdiği ehemmiyet de göz önüne alındığında evliliğin tamamen örf tarafından ön görülmüş ve Allah tarafından emredilmiş standartların dışına çıkmadan gerçekleşmesi önemsenmiştir.

Türk toplumunun 1980'den bu yana yüzde 95'inden fazlasının resmi nikahın yanında dini nikah kıydırması "dini nikah"ın toplum nezdinde olumlu algılandığını ve son derece ciddi bir tabanı olduğunu göstermektedir.²⁸ Toplumun büyük çoğunluğu dini nikahın var olması halinde resmi nikahsız olmayı daha anlayışla karşılayabilirken, dini nikahı olmamayı makul görmemektedir. Sadece dini nikah kıymanın oranının sadece resmi nikah kıydırmaya oranla daha yüksek olması, resmi nikah kıyanların yüzde doksandan fazlasının dini nikah da kıydırmasının bu kanaatimizi destekleyici nitelikte olduğunu düşünmekteyiz.²⁹

Günümüzde müftülere nikah tescili yetkisinin verilmesi öncelikle resmi nikah-imam nikahı ikilemini ortadan kaldıracaktır. Bazı bölgelerde çok eşliliğin dini nikah yoluyla devam etmesi, Medeni Kanun'un bu işleme izin vermemesi nedeniyle bu konuda bir etkisi olmayacaktır.

Müftülerin resmi nikah kıymasının en önemli getirilerinden biri evlilik ile alakalı yanlış bilgilerin yayılmasının önüne geçilmesi olacaktır. Kadının erkekten gücünü aşacak şekilde mehir istemesi, bazı kadınların bu hakkını erkeğin ve dolayısıyla kurulmakta olan yeni ailenin zayıf bünyesini sarsacak şekilde kullanmasının ağır bedeller tayin etmesinin önüne geçilebilecektir.

Erkek ve kadın taraflar, imam nikahı kıydırmak istediklerinde kulaktan duyma dini bilgisi olan nikahı akdedecek kişi, mehir vermeyi de nikahın şartı

olarak sunmaktadır. Çevresinden de bu yönde bilgi alan taraflar da erkeğin kadına afaki rakamlar ödemesini dini bir vecibe addedebilmektedir. Akranlarına karşı övünme, sevildiğine dair maddi kanıt isteme ya da başka sebeplerle erkeği mehir vermeye zorlama, kadının psikolojisi için olumlu ve muteber sayılsa da günümüzde mehir adı altında istenen bedeller çoğu erkeğin takatini aşacak bir borca girmesine de neden olabilmektedir.³⁰ Yeni iş bulmuş, yeterince birikim yapamamış, aile bütçesi yetersiz, evlilik için bankaya borçlanmış erkeğe bir de mehir borcu yükleyen bu anlayış bu uygulamayla önemli seviyede engellenebilecektir.

Müftülerin nikah tesciline izin verilmesi öncelikle kadının nikahtan doğan İslamî ve hukukî haklarının güvence altına alınmasını da temin edebilecektir. Toplumumuzda sıkça duyulan vakalardan biri de erkeğin hâkim önünde hukuken boşanmış karısını dinen boşamamakla tehdit etmesidir. Dini ve resmi nikahın birbirinden tamamen farklı işlemlermiş gibi yansıtılması nedeniyle, din müktesebatı televizyondan duydukları ile sınırlı kitle üzerinde “din” adına sunulan yanlış bilgilerle bir aşırı baskı ağı kurulabilmekte ve kurgulanabilmektedir. Erkek, imam nikahını mutlak kabul edip, dinen boşamadığı (!) fakat hâkim önünde boşanmasına itiraz edemediği eşine zinakar muamelesi yapmakta ve onu ailesine, mahallesine, sosyal çevresine karşı küçük duruma düşürebilmekte, bu iddiasını da kendi eksik ve yanlış din bilgisiyle savunabilmektedir.

İmam nikahının istismarına bir başka örnek ise resmen boşanmış ve eşinden nafaka alan kadınların, imam nikahı ile başka bir erkekle yaşamalarına rağmen resmen boşandıkları eski eşlerinden nafaka almaya devam etmeleri ya da kocası öldüğü için dul maaşı alan bazı kadınların devletten dulluk maaşı almaya devam edip, imam nikahıyla başka bir erkekle aile hayatı yaşamalarıdır.

Sadece kanunsuzlukla açıklanamayacak bu durumun düzeltilebilmesi için kanuni tedbirlerle beraber ahlaki telkinlerin de sıkça gündeme getirilmesi kaçınılmazdır. Yine de bu olumlu adımın kamu nezdinde yaygınlık kazanması ile resmen imam nikahı kıydırmayanlar üzerinde belli bir kamuoyu baskısı oluşacağı tahmin edilebilir. Bu uygulamanın direkt olmasa da dolaylı olarak devletten gizli nikah kıyıp, aile hayatı yaşayanların önemli bir savunma mekanizmasını geçersiz hale getireceği kesindir.

İmam nikahının devlet gözetiminde ve kontrolünde akdi ve resmen de geçerli olması bazı insanların devlete karşı art niyetli hatta terörist faaliyetlere meşruiyet kazandırmak için kurgulanmış, siyasi, asimetrik psikolojik savaş aracı mahiyetindeki “dinsiz devlet” propagandasını da büyük ölçüde ortadan kaldıracaktır.

İsteyen kişilerin nikahlarını dini vasfı olan³¹ kişilerin önünde akdedebilme özgürlüğü verilmesi insanların zihnen ve ruhen devlet yapısına ısınmalarını, devletin insanlara hizmet maksatlı faaliyetlerinde gösterilmesini beklediği asgari ahlak kurallarına riayeti önemli oranda artırabileceği, devlete karşı psikolojik bir ısınmayı neticelendirebilecektir. Bir örnek vermek gerekirse, kırsalda çiftçilere verilen hibe ve destek ödemelerinde bazı kişiler “dinsiz devlet”ten alınan her türlü paranın ganimet olduğunu, her ne şekilde olursa olsun ondan menfaatlenmenin cihad hükmünde olduğunu dillendirebilmektedir. Çocuğunun nikahını devlete ait dini bir kurumun nezaretinde yapan bir şahıs, devletin dine saygısız, onu yok sayan bir kurum olduğuna dair beyanların hakikate dayanmadığını bu vesile ile müşahede edebilecektir. Ahlaki yargıları gelişmemiş kimseler için elbette daha derin tedavi ve telkin yöntemleri kullanılmalıdır.

Nikahın tıpkı alım-satım gibi bir akit olduğu, bunun dini olup olmamasından ziyade taraflarının haklarının korunmasının önemli olduğu ehlince bilinmekte fakat kitleler din deyince sihirli, tılsımlı bir olay bekleyebilmektedirler. Nikah akdini tescilleyen görevlinin resmi işlemlerin ardından bir dua okuması nikahın sıhhatini artırmayacaktır fakat bu duayı duyan taraflar dini vasfı olan kişi tarafından akdedilen nikahın kendilerine rahmet, bereket getireceğine inanacaklardır. Duanın kişiye psikolojik destek sağladığı bilinmektedir.³² Nikahında dua edilen kişi de bundan manevi doyum sağlayacak ve doğduğundan beri telkin altında olduğu din kurumunca onaylı bir hizmet aldığı için, muhatap açısından ömür boyu memnuniyet hissi uyandıracaktır.

Sonuç

Toplumun tümünü ilgilendiren nikah, aile ve evlilik; örf, din ve devletin sınırladığı ve yönlendirdiği temel sosyal kurumlardır. Ülkemizde evlilik resmi nikah ile devlet nezdinde imam nikahı ile halk nezdinde meşruiyet kazanmaktadır. Namusun, uğruna can verilecek-alınacak denli belirleyici bir sosyal norm olması, dinen nikahsız ilişki yaşayan kişinin zina ithamına maruz kalması, nikah kurumunun hem din hem de devletin hukuk alanında kalmasına neden olmuş, bu da bir çift başlılığa neden olmuştur.

Yakın zamanlarda yürürlüğe girmesi muhtemel olan müftülerce nikah akdinin tescili işlemi bu manada büyük bir hukuk çatışmasını sonlandırması beklenmektedir. Dini ve milli değerlerine sahip çıkması ile bilinen ülkemiz halkı için nikah, namus öncelikli oluşunu ve belirleyiciliğini korumaktadır.

Kent nüfusunun fazla olmadığı 1980’li yıllar öncesinde resmi nikahı yaygın-

laştırmak devletin resmi ve sivil propaganda araçlarını kullanması manidardır. Bu durum resmi nikahın toplum nezdindeki meşruiyet değerinin istenmeyen seviyede olduğunu göstermektedir. Din ve devlet çatıştığında halkımızın çoğu kez dinden yana tercihte bulunması, din kurumu üzerinden devlete zarar verilmesinin de önünü açmıştır. Bu manada kitlenin en önemli dini referanslarından olan dini nikahın devlet eliyle icra edilmesinin halk-devlet kaynaşmasını sağlayacağını ön görebiliriz.

Kırsal kesimin en önemli gündemlerinden biri olan evliliğin onların değer dünyasında olumlu çağrışımlara sahip olan cami, imam, din gibi kurumların üzerinden yürütülmesi evlilik kurumunun sıhhat ve itibarını da olumlu etkileyebilecektir.

Nikahlanan çiftlerin yüzde doksan beşinden fazlasının hem resmi hem dini nikah kıydırması dinin nikah kurumu üzerinde fazlaca söz sahibi olduğunu göstermektedir. Bu durumun farkında olan bazı kişilerin kendisini imam olarak tanıtarak birbiriyle evlenmeleri dinen dahi sakıncalı olan kişileri nikah adı altında uydurma bir merasimle karı-koca ilan etmesi, sonrasında bu kişilerin ufak bir tartışma sonrasında boşanmak istediğinde devletin sözde evli bu kişilerin durumunu tanımaması muhatapların, özellikle de kadınların mağdur olmasına sebep olmakta , kız tarafı da bu durumda mağduriyet psikolojisiyle karşı tarafa sözlü, silahlı saldırıda bulunabilmektedir.

Bu ve bunun gibi sosyal açıdan tehlikeli birçok durum bu kanun vesilesiyle doğmadan halledilebilir görünmektedir. Biz de bu kanunun toplumumuz açısından önemli ve isabetli olduğunu düşünmekteyiz.

Kaynakça

- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü, “Türkiye’de Evlilik Tercihleri” (Nisan 2015): 1-112
- Ansay, Sabri Şakir. Aile Hukuku, I. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2-3, (1952): 20-32.
- Atar, Fahrettin. “Nikâh”, 33:112-117. Ankara: TDV yayınları, 2007.
- Aydın, Mehmet Akif. “Mehir”, *DİA*, 28:389-391. Ankara: TDV yayınları, 2003.
- Brizendine, Louann. *Erkek Beyni*. İstanbul: Say yayınları, 2011.
- Yaprak Civelek, İsmet Koç. “Türkiye’de İmam Nikâhı”. *Nüfusbilim Dergisi* Hacettepe Üniversitesi, (2007): 1-14.
- Dalgın, Nihat. “Kadın Ve Erkeğin Şahitliği İle İlgili Naslardaki Düzenlemelerin İslam Hukukuna Yansımaları Üzerine Değerlendirme.” *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 5, No. 4 (November 10, 2014): 7-38.
- Kabacık, Mehmet. “XVI. Yüzyılın İkinci Yarısında Halep’te Boşanma Davaları ve Mehir”. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*. 12 (2014): 252-274
- Kavuncu, Mualla. “Osmanlılarda Aile ve Kadın.” *Dini Araştırmalar* 2, no. 4 (November 11, 1999): 143-68. <http://dergipark.gov.tr/da/issue/4441/61191>.

Liv, Cemil. "Günümüzde İmam Nikahına Yönelişlerin Gerekçeleri ve Resmi Nikah İle İmam Nikahının Fikhi Açısından Karşılaştırılması." *Amasya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 1, no. 2 (Haziran 2014): 163. <https://doi.org/10.18498/amauiid.75710>.

Ortaylı, İlber. Anadolu'da XVI. Yüzyılda Evlilik İlişkileri Üzerine Bazı Gözlemler" *Osmanlı Araştırmaları Dergisi*. 1; 1, (1980) 33-40.

Perry, Bruce. Maria Szalavitz. *Köpek Gibi Büyütülmüş Çocuk*. İstanbul: Okyanus Yayınları, 2016. Serahsî, Muhammed b. Ahmet. el-Mebsût. Beyrut: Daru'l-Marife, 1414/1993.

Şâfi'i, Muhammed b. İdris (ö. 204 h.). *el-Umm*. Beyrut: Daru'l-Marife, 1410/1995.

Tüzüner, Özlem. "Türk ve İslâm Hukuku Bakış Açısından Evlenmenin Hukuki Niteliği Hakkında Bir İnceleme" *Ankara Barosu Dergisi*, 1(2013): 125-148.

Yargı, Mehmet Ali. "Günümüzdeki Mehir Uygulamaları ve İslam Hukuku Açısından Değerlendirilmesi" *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, 8 (2006): 259-270.

<https://www.psychologytoday.com/blog/more-mortal/201406/5-scientificallly-supported-benefits-prayer> [https://goo.gl/sp7wGT]

Notlar

¹ <https://goo.gl/N8gX2p>

² "Ey Âdem, *sen ve eşin* cennette oturun..." (Bakara 2/35).

³ "Erkekler kadınların yöneticisidir" (Nisa 4/34).

⁴ Louann Brizendine, *Erkek Beyni*, (İstanbul: Say Yay., 2011), 20-21.

⁵ Nihat Dalgın, "Kadın ve Erkeğin Şahitliği ile İlgili Nasıldaki Düzenlemelerin İslam Hukukuna Yansımaları Üzerine Değerlendirme," *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 5, no. 4 (Kasım 10, 2014): 35.

⁶ Bruce Perry, Maria Szalavitz, *Köpek Gibi Büyütülmüş Çocuk* (İstanbul: Okyanus Yayınları, 2016), 276. İlgili eserde zikredilen bazı tespitler tam da bizim İslam adına savunduğumuz değerlerdir. İlgili ilişki insanın belki de tek ihtiyacıdır ve en büyük felaket insanın derinden bağlandığı birini kaybetmesidir. Brizendine, s. 271.

⁷ Cahiliyede kadının mehir bedeli olarak evlenmesini onaylamasını ve mirastan pay verilmemesine karşın hak tanınmasını örnek gösterebiliriz.

⁸ Fahrettin Atar, "Aile", 2 (1989) 196.

⁹ Bazı mezheplerin babanın onayını nikâhın şartı olarak değerlendirmesini, velinin izni olmadan kıyılan nikâhın geçersiz olacağını ifade etmeleri ataerki yapının dine eklenmesine örnek olarak zikredilebilir. Ebubekir b. Mesud b. Ahmed el-Kâsânî (ö. 587 h.), *Bedâi'u's-Sanâi' fi Tertîbi's-Şerâi'*, (Beyrut:Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye), 1406/1986, 2/232; Ali b. Ebibekr b. Abdilcelil el-Mergînânî (ö.593 h.), *el-Hidaye Şerhu Bidayetu'l-Mübtedi*, (Beyrut: Daru İhyau't-Turasi'l-Arabî), 1/191. Hanefi mezhebi bu konuda biraz daha müsamahakar davranmışsa da Şâfi velisiz Nikâhın geçerli olmadığını kesin bir şekilde ifade etmiştir. Muhammed b. İdris eş-Şâfi'i(ö. 204 h.), *el-Umm*, (Beyrut: Daru'l-Marife, 1410/1995), 5/13; Muhammed b. Ahmet es-Serahsî, *el-Mebsût*, (Beyrut: Daru'l-Marife, 1414/1993), 5/11. Günümüzde baba evlilikte söz sahibidir denilebilir fakat babadan izinsiz evlenildiği için nikâhın geçersiz olacağına, kısıtlılık ve küçüklük halleri dışında velinin onayının alınacağına dair hukuk nezdinde muteber herhangi bir hüküm ya da görüş beyan edilmemiştir. Bkz. Türk Medeni Kanun'u (TMK)

Madde 126- Küçük, yasal temsilcisinin izni olmadıkça evlenemez

Madde 153- Küçük veya kısıtlı, yasal temsilcisinin izni olmadan evlenirse, izni alınmayan yasal temsilci evlenmenin iptalini dava edebilir.

¹⁰ Şemseddin Günaltay, "Kable'l-İslam Araplarda İctimaî Aile", *Darülfünun İlahiyat Fakültesi Mecmuası*, 1 no.4 (1926), 74-75. Günaltay burada cahiliye dönemi ailesini topluluk, âl ve

iyâl olmak üzere üç ayrı şekilde inceler. En büyük grup büyük bir bölgede üç-dört-beş kuşak yaşayan, x-oğulları ismini alan klandır. Âl (آل) bir çadırda yaşayan dede ve torunlarını isimlendirmekteydi. İyâl (عیال) ise baba, eş ve çocukların oluşturduğu grubun ismiydi.

- ¹¹ Günaltay, “Kable'l-İslam”, 86-87.
- ¹² Atar, “Nikâh”, 112.
- ¹³ Şâfi'î, *el-Umm*, 5/13
- ¹⁴ Mualla Kavuncu, “Osmanlılarda Aile ve Kadın,” *Dini Araştırmalar* 2, no. 4 (Mayıs Ağustos, 1999): 147.
- ¹⁵ Kavuncu, “Aile ve Kadın”, 161.
- ¹⁶ Kavuncu “Aile ve Kadın”, 162.
- ¹⁷ 18. Yüzyılda tokat şeri sicillerinde 18 müslüman aileden üçünün ikinci eşi olduğu kayıtlıdır. Kavuncu, “Aile ve Kadın”, 163.
- ¹⁸ İlber Ortaylı, “Anadolu’da XVI. Yüzyılda Evlilik İlişkileri Üzerine Bazı Gözlemler” *Osmanlı Araştırmaları Dergisi*. 1(1), (İstanbul: 1980), 37; Kavuncu, “Aile ve Kadın”, 163.
- ¹⁹ Boşanırken verilen meblağın mehir olma ihtimali hayli fazla iken, muta olma ihtimali de söz konusudur. Muta, kadın istemediği halde onu boşamak isteyen erkeğin kadına verdiği anlaşma bedeli olarak ifade edilebilir.
- ²⁰ Mehmet Kabacık, “XVI. Yüzyılın İkinci Yarısında Halep’te Boşanma Davaları ve Mehir,” *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi* 12, no. 47 (Eylül 10, 2014), 270.
- ²¹ Metin Eriş, “Osmanlı Devleti’nde Batılılaşma Hareketleri”, www.tarihtarih.com, 05.09.2017 tarihinde <https://www.tarihtarih.com/?Syf=26&Syz=352116> adresinden erişildi.
- ²² Bir örnek olarak devletin faizli borçlanmasını zikredebiliriz. Şeri hukuk faizi yasaklarken meri hukuk buna göz yummak zorunda kalmıştır.
- ²³ Nihat Dalgın, “Kadın ve Erkeğin Şahitliği İle İlgili Naslardaki Düzenlemelerin İslam Hukukuna Yansımaları Üzerine Değerlendirme,” *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 5, no. 4 (Kasım 10, 2014): 7–38,
- ²⁴ İslamcı ve Müslüman kavramlarının birbiri ile ilişkisi tartışmalı olduğunun farkındayız fakat konumuzun sınırlarını irdelenmesine müsait değildir. Bu nedenle ayrıntıya girmiyoruz.
- ²⁵ Atar, “Nikâh”, 112.
- ²⁶ Furkan 25/69.
- ²⁷ Nur 24/2.
- ²⁸ Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü, “Türkiye’de Evlilik Tercihleri” (Nisan 2015), 25
- ²⁹ 2003’te Türk toplumunda gerçekleştirilen evliliklerin yüzde 91’i hem resmi hem dini nikahlıdır. 2015’te bu oran yüzde 97’ye kadar yükselmiştir. Sadece resmi nikah kıyıp, dini nikah kıyılmayan evlilik oranı 2003’te metropollerde 6.2, kırsal alanda yüzde 2 civarındadır. Bununla birlikte sadece dini nikah kıyma oranı büyük kentlerde yüzde 3.3, küçük kentlerde yüzde 6.4, köylerde yüzde 8.4 olarak tespit edilmiştir. Bölgeler açısından bakıldığında ise doğu ve güneydoğu Anadolu bölgesinde sadece dini nikah kıyılma oranı yüzde 15’ler seviyesindedir., Yaprak Civelek, İsmet Koç, “Türkiye’de İmam Nikâhı”, *Nüfusbilim Dergisi* Hacettepe Üniversitesi, (2007), 6
- ³⁰ Zekat nisabının seksen gram altın olduğu düşünüldüğünde iki yüz, beş yüz hatta bir kilo altın mehir bedeli olarak istenen imam nikahlarından bahsedilebilmektedir.
- ³¹ Kişinin dini vasfı olmasını ilmi ve fikri açıdan izah mümkün değildir. Fakat reel-sosyo-psikoloji açısından toplumların bazı kişileri diğerlerinden daha dini bir kategoriye atfettiği tarihin her döneminde görülebilir. İslam öncesi Türklerde şamanlar, büyücüler, Araplarda kahinler, dini gücü, yetkisi olduğuna inanılan şahıslardı. Bugün de tarikat kisvesi altında kendisinin “mübarek” olduğunu başkalarına söylettiren hayli miktarda kişi bulunmaktadır.
- ³² Clay routledge, “5 Scientifically Supported Benefits of Prayer”, *psychologytoday.com*, 23 Haziran 2014, (24.10.2017 tarihinde erişilmiştir) <https://goo.gl/sp7wGT>